

TI, KAJ PA TI MISLIŠ?

RAZGOVOR O AKTUALNIH TEMAH FOLKLORNEGA SVETA

KLAVDIJA ŽABOT

Zadnji januarski konec tedna se je v Mariboru zbralo precejšnje število folklornih navdušencev. Posvetili so se plesnemu izročilu vzhodne Štajerske. Na plesnem delu seminarja so si urno brusili pete, ob večerih pa je bila prenekatera priložnost, da si nabrusijo jezičke. Tudi v sobotnem večeru, ko je bil skladno z željo, da bi ob usmerjenem pogovoru razmišljali o nalogah folklornih skupin v sodobnosti, organiziran pogovor, na katerem so lahko udeleženci seminarja spregovorili o nekaterih perečih temah folklornega sveta. S tem pisanjem bralce *Folklornika* spominjam na nekaj glavnih tem te razprave.¹

SPREMINJANJE FOLKLORNIH SKUPIN

Videnje in doumevanje nalog folklornih skupin se spreminja. Razlogov za to je veliko:

- Spreminjanje vsebin odrskih postavitev.
- Spreminjanje kostumske podobe folklornih skupin.
- Spreminjanje potreb naročnikov folklornih nastopov: naročniki so vedno zahtevnejši in klasični nastopi skupin niso več dovolj. Skupine se prilagajajo zahtevam in manjšajo plesne zasedbe, krajšajo odrske postavitve, izvajajo programe s solo plesnimi pari, animirajo občinstvo ... Klasični celovečerni nastopi folklornih skupin so prej izjeme kot pravilo. Če se umetniško vodstvo skupin spopade s temi spremembami in zahtevami naročnikov ter se posveti preoblikovanju programa skupine, so tudi takšni nastopi in pokazane vsebine lahko kakovostni. Vselej pa je treba reagirati razumno in izobraževati svoje naročnike.
- Spreminjanje potreb festivalov: vse pogosteje se dogaja, da direktorji festivalov posegajo v programe gostujočih folklornih skupin (krajšajo postavitve, iz različnih razlogov prepovejo pevske vložke ...). Velikokrat se zgodi, da vodstvo festivalov površno pogleda promocijsko gradivo skupin in le-teh ne pozna. Dejstvo je, da se nam na gostovanjih doma in po svetu lahko pripeti veliko nepričakovanega. Vselej je najmodrejše, da se prilagodimo, a pri tem ohranimo kakovost nastopa ter prikaza slovenskega ljudskega izročila. Obenem pa je nujno, da organizatorjem podamo povratno informacijo (bodisi na samem festivalu ali kasneje v obliki dopisa). Tako pomagamo tudi drugim skupinam, ki se nameravajo udeležiti istega festivala. Zavedati se je treba, da je v tujini pojmovanje folklor drugačno kot v Sloveniji. Slovenske folklorne skupine večinoma ohranjajo ljudsko izročilo, na tujem pa marsikje prevladujejo stilizacija, močni vplivi drugih plesnih zvrsti (balet ...), ugajanje občinstvu ... Tudi nastopi z vnaprej posneto glasbo niso nobena redkost. Za skupine, ki pripotujejo iz zelo oddaljenih krajev, je namreč bolj prepro-

sto in ceneje, če nastopajo na t. i. *play back*. Organizatorji festivalov, ki ne poskrbijo za primerno ozvočenje odrov, takšnih skupin ne odslovijo, saj se vnaprej posneta glasba (pri slabem ozvočenju) bistveno bolje sliši kot petje in igranje v živo. Za slovenske folklorne skupine posneta glasba nikakor ni sprejemljiva.

Možne rešitve težav z ozvočenjem: Če skupina na festivalu naleti na slabo ozvočenje odrov, potem lahko pevske vložke odpoje nekaj pevcev, ki se postavijo za mikrofon, preostanek skupine pa pleše (seveda mora biti zadostno število plesalcev in plesalk). Vsak dober vodja skupine se bo pred gostovanjem čim bolj seznanil o naravi in slovesu festivala, ki ga namerava obiskati. V današnjem informacijskem svetu je to zelo preprosto, saj je večina informacij lahko in hitro dostopna prek spleta. Veliko povejo tudi izkušnje skupin, ki so na določenem festivalu že sodelovale. Tako je lahko preprečiti slabo voljo, saj niso vsi plesalci dovolj suvereni, da bi v kratkem času usvojili spremembe v odrskih postavitvah.

Ob izteku debate o festivalih je svoje mnenje povedala tudi predstavnica strokovne komisije, ki obstaja pri Zvezi ljudskih tradicijskih skupin Slovenije. Na podlagi prijav (promocijskega gradiva, opisov ...) skupin na določene festivale komisija izbere najprimernejše. Če komisija prijavljenih skupin ne pozna, poslano gradivo pa ni dovolj izčrpno, se je težko odločati, katera skupina bi bila najboljši zastopnik na določenem festivalu.

POTREBE OBČINSTVA

Tudi občinstvo postaja vedno zahtevnejše. Vsaka folklorna skupina ima svoj krog privržencev. Pogosto vedno isti ljudje spremljajo isto skupino, zato je na skupino velik pritisk, da nenehno vnaša novosti v svoj program. Če se skupina ne odzove na zahteve občinstva, obstaja seveda velika nevarnost, da bodo plesali pred vedno bolj prazno dvorano. Ker je težko vsako leto ustvariti nekaj novega (predvsem izvirnim skupinam, ki so nekoliko bolj omejene s programom), si skupine pri pripravi celovečernih koncertov lahko pomagajo na več načinov:

V goste lahko povabijo drugo folklorno skupino in s tem popestrijo prireditve. Pri izbiri gostujočih skupin ni najbolj pametno povabiti »boljših« skupin, saj lahko zaradi razlik v kakovosti domačini zbledijo. Priporočljivo je izbrati rdečo nit in povabiti skupino, ki vsebinsko ustreza celoti večera.

Kača z udeleženci nadaljevalnega seminarja, na katerem so seminaristi spoznavali plesno izročilo vzhodne Štajerske. (Foto: Janez Eržen, Maribor, 29. 1. 2010.)

¹ Konkretnih imen udeležencev in govorcev ne bom navajala, saj je zaradi kompleksnosti razgovora in izmenjave različnih mnenj to preprosto nemogoče.

Slovenci razpolagamo z veliko literature (zapisi plesov in pesmi). Če bi jo znali prebirati (pomembno je poznavanje kinetografije) in bi pokazali več zanimanja za izobraževanje, bi ugotovili, da imamo veliko različnih in zanimivih variant posameznih plesov, s katerimi bi lahko popestrili obstoječi program folklornih skupin. Ohranjanje lokalnih posebnosti in plesnih značilnosti (določene plesnega sloga) lahko pomaga folklorni skupini, da se razlikuje od drugih.

MED MESTNIM IN VAŠKIM

Folklorne skupine v manjših krajih se spopadajo z obilico težav, ki so večjim mestnim skupinam tuje. In seveda velja tudi narobe. Izpostaviti je treba nekaj opazanj:

Skupine v manjših krajih se morajo najprej posvetiti lastnemu izročilu (ohranjanje šeg, navad, plesov, pesmi domačega kraja in ožje okolice) in ne zgolj nizati nastope za takšne ali drugačne naročnike, pri čemer lahko zmanjka časa za kakovostne vaje. Če bodo skupine znale ohraniti ravnotežje med številom nastopov in številom vaj, bodo ohranile kakovost in suverenost na nastopih doma in na tujem.

Poživitev in motivacija za delo skupin v manjših krajih je lahko povezana z oživljanjem šeg in navad, ki se jih ljudje v lokalnem okolju komaj še spominjajo, a so pomembni za graditev njihove identitete (koledovanje, svatbe, pustovanje ...). »Vračanje« določene šege v njeno naravno okolje je vedno zanimivo in pomembno za skupnost. Na primer, skupina vsako leto za pusta izvaja isto odrsko postavitev, ki prikazuje ples ob pustu. Ne plešejo na odru, ampak med ljudmi na terenu. Glede na potrebe časa se vsako leto postavitev nekoliko spremeni in prilagodi.

Člani večjih mestnih folklornih skupin se vračajo v domače okolje in začnejo aktivno delovati v vaških skupinah. S seboj prinesejo plesne izkušnje in znanje, pridobljeno v mestnih skupinah. Z zdravo mero razuma in veliko občutka za plesno izročilo so lahko te izkušnje velika pridobitev za vaško skupino. Z njimi lahko izvirno skupino »uredijo«, ne smejo pa iz mestnega okolja povzemati zgledov postavljanja plesov na oder in ne smejo spreminjati sloga plesanja.

Neprimerno je prenašanje avtorskih odrskih postavitev iz skupine v skupino. Vodja naj poskrbi za lasten program skupine. Če nima navdiha za nastajanje odrskih postavitev znotraj lastnih vrst, lahko k sodelovanju povabi zunanje avtorje in ustvarjalce odrskih postavitev, ki bodo vodjo usmerili pri njegovem delu.

OHRANJANJE ZAPISANIH PLESNIH IN GLASBENIH VIŽ

Delovanje folklornih skupin poteka na različne načine. Ene skupine se trudijo čim bolj ohraniti plese tako, kot so bili zapisani na terenu. Druge se prilagajajo zahtevam občinstva in izvajajo stilizirane variante plesov. Tretje se dolgočasijo in z različnimi prijemi vnašajo v ljudsko izročilo prvine, ki so drugačne od znanega in domačega, ter s tem popestrijo vaje in motivirajo člane k delu. Četrte nimajo potrebnega znanja in plešejo, kot se jim zdi, da je prav, oziroma kot je najlažje za člane.

Razlogov za različnost je torej veliko. Vsi so lahko pravi ali napačni. Vseeno pa je treba ločiti oziroma določiti, kaj je tisto, kar opredeljuje folklorno skupino in kdaj neka z ljudskim plesom povezana dejavnost ne sodi več v folklorno skupino. O folklorni skupini je težko govoriti tedaj, ko program in način plesanja preveč odstopata od evidentiranega slovenskega plesnega izročila.

Na nadaljevalnih seminarjih sodelujejo tako tisti, ki se s folklorno dejavnostjo ukvarjajo že več desetletij, kot tudi začetniki, ki po opravljenem začetnem seminarju želijo dobiti dodatna znanja. (Foto: Janez Eržen, Maribor, 29. 1. 2010.)

Z natančno opredelitvijo, kdaj je skupina folklorna skupina in kdaj ne, lahko odpravimo tudi zavajanje obiskovalcev tujih festivalov. Ko se plesno, pevsko ali kostumsko zelo stilizirana skupina pojavi na tujem festivalu, potem ne moremo govoriti o verodostojni predstavnici slovenskih folklornih skupin in celotnega slovenskega izročila na tujem. Če konkretiziramo, je med vidnejšimi skupinami, ki se poslužujejo stilizacije, Akademsko folklorna skupina Študent iz Maribora. Njihovo sodelovanje z baletnikom Ikom Otrinom je članom skupine prineslo nov zagon, saj po zagotovitvi vodstva z veseljem izvajajo stiliziran program. Vseeno pa je ta del programa skupine toliko stiliziran, da bi se folklorna skupina, ko izvaja te postavitve, po mnenju nekaterih morala imenovati plesna in ne več folklorna skupina. Meja, kdaj je neka skupina še folklorna in kdaj ne več, je težko določljiva. Določena odstopanja od zapisanih variant plesov so sicer dovoljena, če so ustrezno vključena v odrsko postavitev in imajo svojo logično vsebinsko in ne le oblikovno razlage.

Lepo vzporednico lahko potegnemo z glasbo, kjer imamo veliko t. i. etnografskih skupin (Katalena, Jararaja, Katice ...), ki črpajo iz ljudskega izročila, a to še zdaleč ne pomeni, da so ljudski pevci/godci niti pevci ljudskih pesmi ali godci ljudskih viž. Vseeno pa so etnografske skupine pozitiven pojav, saj so prispevale svoj delež k pestrosti interpretacij slovenskega glasbenega izročila in prepoznavnosti v sodobnosti. Prav tako pojav teh skupin ni sporen glede stališč stroke, saj je bilo jasno opredeljeno, da njihova glasba zgolj vsebuje prvine ljudskega in nič več kot to. Stališče stroke glede stiliziranih folklornih skupin na Slovenskem je jasno. Revijalnih srečanj stiliziranih folklornih skupin za zdaj ne bo. Stilizirane folklorne skupine bodo na folklornih srečanjih slabše ovrednotene. Slabi oceni se lahko izogonejo tako, da se opredelijo kot plesne in ne kot folklorne skupine ter pripravijo program, ki bo ustrezal merilom sodobnega plesa. Kot take se lahko potegujejo za razpise, ki so aktualni na področju plesa in ne na področju folklorne dejavnosti.

Folklorna dejavnost ostaja pri vprašanju stilizacije ortodoksna in suverena na svojem področju.

Živahna razprava se je končala z ugotovitvijo, da so slovenske folklorne skupine plesno slabo podkovan, izobražene in pripravljene. Zato pogosto ne morejo zadovoljiti vedno bolj zahtevnega občinstva. Seveda je treba upoštevati tudi dejstvo, da so vse slovenske folklorne skupine ljubiteljske. Članstvo posameznikov je prostovoljno. Glede na to, da so nastopi skupin zelo slabo (če sploh) plačani, je pohvale vreden vsakršen trud posameznih vodij in celotnih skupin, da ohranjajo skupine pri življenju.

Kljub temu je vodja skupine tisti, ki lahko in mora skrbeti za kakovost programa ter za kakovost plesnih in pevskih vaj. Vse prevečkrat pa se na seminarjih srečamo z novimi ali dolgoletnimi vodji folklornih skupin, ki niso večji plesnja polke in valčka (torej ne obvladajo osnov slovenskega ljudskega plesa). Plesno slabo podkovan vodja si lahko pomaga tako, da med člani izbere dober plesni par, ga pred vajo pripravi na ples, ki jih bodo plesali, in s pomočjo demonstracijskega para vodi vaje, a še vedno je težko delati dobro, če vodja ne obvlada osnovnih plesnih veščin. Možna bi bila tudi večja selekcija na začetnih seminarjih za vodje folklornih skupin. Če bi JSKD na začetnem seminarju izločil plesno slabe udeležence, bi bilo posledično tudi na terenu manj težav s plesno neusposobljenimi vodji. Pri usposabljanju bodočih vodij folklornih skupin bi prav tako bila v pomoč morebitna nadgradnja začetnega seminarja. Prepotrebno je tudi več dodatnih izobraževanj in spoznavanja s tehnikami za razvijanje plesnih sposobnosti.

Glede na to, da je bil to prvi razgovor te vrste, lahko trdimo, da je bilo druženje konstruktivno in demokratično. Vsak (ne glede na staž, starost, članstvo, funkcijo v skupini ...) je lahko izrazil svoje mnenje in vsi so ga poslušali. Dotaknili smo se peščice tem, veliko pa jih še čaka za naslednja srečanja.

Torej, če vas kje čevelj žuli, povejte na glas, mogoče bo pomagalo.

Učenje zahtevnejše različice štajeriša. (Foto: Janez Eržen, nadaljevalni seminar za vodje folklornih skupin, Maribor, 29. 1. 2010.)